

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tvorba vzdělávacího programu vybraných dílčích kvalifikací ve strojírenských, elektroenergetických a stavebních oborech dle NSK (Modul č. 1)

Metodický a podpůrný materiál pro účastníky

srpen 2011

Objednatel:

Vzdělávací společnost EDOST s.r.o.

Cihlářská 4132, Chomutov, 430 03

Zhotovitel:

VeryVision, s.r.o.

Dělnická 382/32, Ostrava-Poruba, 708 00

veryvision@veryvision.eu

Obsah

1. Východiska.....	3
2. Národní soustava kvalifikací.....	4
3. Vztah mezi standardy NSK a programy DV	4
4. Vzdělávání založené na kompetencích a hodnotící standardy	5
4.1 Vztah mezi kompetencemi, znalostmi a dovednostmi.....	5
4.2 Vzájemné vztahy kompetencí	6
4.3 Vlastnosti kompetencí	7
5. Proces uznávání a vazba na přípravu a realizaci vzdělávacích programů.....	8
6. Profil absolventa.....	11
7. Charakteristika programu dalšího vzdělávání.....	12
7.1 Pojetí a cíle programu DV	12
7.2 Charakteristika obsahu programu DV.....	12
7.3 Organizace výuky	12
7.4 Metodické postupy výuky.....	12
7.5 Vstupní předpoklady	13
8. Učební plán.....	13
9. Výukové moduly.....	15
9.1 Odvození modulů	15
9.2 Struktura modulu	25
9.3 Identifikační/vstupní část výukového modulu.....	25
9.4 Jádru modulu	26
9.5 Hodnotící/výstupní část modulu.....	29
9.6 Informační a diagnostický modul.....	33
10. Úroveň posluchačů jako limitující faktor přípravy programů DV.....	34
Formulář modulu.....	35

1. Východiska

V roce 2006 byl přijat zákon o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání (č. 179/2006 Sb.); cílem zákona bylo vytvořit podmínky pro realizaci procesů uznávání. Uznávání výsledků předchozího učení je postup, který umožňuje realizovat koncept celoživotního učení. Uznávání umožňuje formálně uznávat kompetence, které člověk v průběhu svého života v nejrůznějších situacích získá, netýká se tedy pouze kompetencí získaných ve formálním vzdělávacím systému.

Mechanismus uznávání podle zákona č. 179/2006 Sb. můžeme jednoduše popsat pomocí níže uvedeného schématu.

Počáteční vzdělávání:

Kvalifikačním standardem rozumíme nároky sféry práce kladené na pracovníka, který vykonává kvalifikaci, pro kterou byl standard vytvořen. V ČR jsou kvalifikační standardy připravovány v rámci Národní soustavy kvalifikací – viz níže.

Vzdělávací standard je tvořen rámcovými vzdělávací programy daného oboru, které vymezují mimo jiné výsledky vzdělávání, rámcové obsahy a hodinové dotace určené pro formální vzdělávání. Funkci **hodnoticího standardu** plní v oblasti počátečního vzdělávání požadavky k závěrečné zkoušce či k odborné části maturitní zkoušky.

Počáteční vzdělávání

Uznávání

Uznávání

V oblasti uznávání je opět **kvalifikační standard**, který říká, co má umět ten, kdo chce vstoupit do dané kvalifikace. **Vzdělávací standard** v této oblasti zcela absentuje, není předepsáno jakým způsobem, v jakém čase apod. má jednotlivec požadované kompetence, znalosti a dovednosti získat. **Hodnoticí standard** je připravován v rámci Národní soustavy kvalifikací, uvádí jakými způsoby a za jakých podmínek bude probíhat ověřování toho, zda jednotlivec disponuje kvalifikačním standardem požadovanými kompetencemi.

V ČR je systém uznávání konstruován jako nabídka pro ty, kteří se domnívají, že ovládají kompetence potřebné k výkonu některé z kvalifikací, a chtějí si nechat ověřit, zda tomu tak skutečně je. Pokud při ověření prokážou, že skutečně disponují kompetencemi uvedenými v kvalifikačním standardu určité kvalifikace, získají Osvědčení o dílčí kvalifikaci, tedy formální potvrzení toho, že jsou držiteli dané kvalifikace.

2. Národní soustava kvalifikací

Aby bylo možné uznávání podle uvedeného zákona realizovat, bylo nutné vytvořit standardy, podle kterých bude uznávání probíhat, proto je v zákonu č. 179/2006 Sb. zakotvena **Národní soustava kvalifikací** (NSK). NSK je podle zákona veřejně přístupným registrem všech úplných a dílčích kvalifikací potvrzovaných, rozlišovaných a uznávaných na území České republiky. Zákon stanovuje, co má NSK obsahovat, jak má být strukturována, jakým způsobem a kým má být vytvářena a schvalována, a především podrobně stanovuje, jak a kým se má uskutečňovat vlastní uznávání výsledků předchozího učení, tedy získávání kvalifikací. Tento zákon umožňuje získat tzv. **Osvědčení o dílčí kvalifikaci**, které je oficiálním celostátním potvrzením o tom, že jeho nositel získal danou kvalifikaci. Souhrn ve standardu vymezených dílčích kvalifikací může vytvořit **kvalifikaci úplnou**. Ke každé dílčí kvalifikaci je v NSK přiřazen kvalifikační a hodnotící standard.

Kvalifikační standard představuje souhrn odborných způsobilostí, které je nezbytné prokázat pro získání osvědčení o dílčí kvalifikaci. **Hodnotící standard** je soubor kritérií a postupů stanovených pro ověřování dosažené odborné způsobilosti pro danou dílčí kvalifikaci. Ověřování odborné způsobilosti pro jednotlivé dílčí kvalifikace budou provádět **autorizované osoby**, kterými mohou být fyzické nebo právnické osoby, které splní předpoklady a požadavky stanovené zákonem.

3. Vztah mezi standardy NSK a programy DV

Standardy Národní soustavy kvalifikací jsou základním prostředkem realizace procesů uznávání, vznikaly a vznikají právě pro realizaci procesu uznávání výsledků předchozího učení; jsou proto soupisem kompetencí, které musí prokázat ten, kdo chce získat určitou kvalifikaci. Při přípravě standardů NSK nebylo uvažováno o tom, že na jejich základě budou připravovány programy dalšího vzdělávání.

Postupně však vyvstala potřeba nabídnout zájemcům o získání nové kvalifikace vzdělávání, které je připraví na vykonání zkoušky podle standardu NSK. Proto bylo rozhodnuto využívat standardy NSK při přípravě rekvalifikačních programů; pokud směřuje rekvalifikace k získání kvalifikace, pro kterou je již zpracován kvalifikační a hodnotící standard NSK, bude rekvalifikační program nadále připravován podle příslušných standardů NSK.

**KVALIFIKAČNÍ A HODNOTICÍ STANDARDY NSK PLNÍ PŘI TVORBĚ REKVALIFIKAČNÍCH PROGRAMŮ NORMATIVNÍ FUNKCI, JSOU ZÁKLADEM, ZE KTERÉHO JSOU REKVALIFIKAČNÍ PROGRAMY ODVOZOVÁNY.
STANDARDY NSK NEJSOU MATERIÁLEM URČENÝM K DOPRACOVÁNÍ ČI PŘEPRACOVÁNÍ!**

Využívání standardů v oblasti rekvalifikací současně sjednocuje požadavky kladené na kvalifikaci pracovní síly, slouží k zpřesnění výsledků vzdělávání v rekvalifikačních programech, k srovnatelnosti výsledků rekvalifikací realizovaných různými vzdělávacími institucemi. Oblast rekvalifikací tak získává určitý řád.

Přestože nejsou standardy vytvářeny s ohledem na tvorbu rekvalifikačních programů, lze na jejich základě tyto programy vytvořit. Je však nezbytné zamýšlet se nad řadou okolností, které jsou právě důsledkem výše uvedené situace – standardy nejsou tvořeny cíleně pro přípravu rekvalifikačních programů.

4. Vzdělávání založené na kompetencích a hodnoticích standardy

Kvalifikační standard je soupisem kompetencí (způsobilostí), kterými by měl disponovat ten, kdo chce pro danou kvalifikaci získat oficiální certifikát, kdo chce mít formálně potvrzeno, že je pro výkon dané kvalifikace skutečně kvalifikován.

4.1 Vztah mezi kompetencemi, znalostmi a dovednostmi

Termínem **kompetence** v tomto případě označujeme **způsobilost subjektu, jedince k určité činnosti, jednání**. Má-li být jedinec skutečně způsobilý - tedy kompetentní - k výkonu určité činnosti, musí si osvojit všechny k tomu nezbytné dovednosti a vědomosti, stejně jako odpovídající postoje či hodnotové orientace.

KAŽDOU KOMPETENCI JE MOŽNÉ ROZLOŽIT NA DOVEDNOSTI, ZNALOSTI, POSTOJE, HODNOTOVÉ ORIENTACE.

Při koncipování rekvalifikačního programu je nutné klást si stále otázku:

KTERÉ ZNALOSTI A KTERÉ DOVEDNOSTI MUSÍ ÚČASTNÍK OVLÁDAT, ABY SKUTEČNĚ DISPOVOVAL KAŽDOU JEDNOTLIVOU POŽADOVANOU KOMPETENCÍ?

Proč je nutné klást si uvedenou otázku?

STANDARDY EXPLICITNĚ NEUVÁDĚJÍ ZNALOSTI A DOVEDNOSTI, POPŘ. POSTOJE A HODNOTOVÉ ORIENTACE, ALE SOUHRNNÉ KOMPETENCE.

Příklad

Ani kvalifikační ani hodnoticích standard pro kvalifikaci Klasická masáž (69-006-H) či pro kvalifikaci Sportovní masáž (69-007-H) neuvádějí žádný požadavek na znalosti anatomie, fyziologie apod. Přesto je zřejmé, že ten, kdo má disponovat např. kompetencí:

- vykonávání ručních masáží celého těla – klasická masáž;
- vykonávání ručních masáží celého těla – sportovní masáž;
- vykonávání ručních masáží celého těla – pohotovostní masáž před sportovním výkonem,

musí ovládat vybrané znalosti z uvedených vědních disciplín. Pokud je autor programu skutečný profesionál v oboru, pro který program tvoří, uvědomí si, že ve standardu je jakýsi „nesoulad“. Začne tedy hledat cestu, jak jej vyřešit. V takovém případě lze:

- potřebné učivo zařadit do některého z modulů, pokud se nejedná o velký rozsah učiva;
- vytvořit samostatný modul, který se bude týkat pouze uvedeného učiva; tento modul bude mít propedeutický charakter, bude jakousi přípravou pro vstup do vlastních odborných modulů;
- stanovit prokázání potřebných znalostí jako podmínku pro vstup do programu; zde je nutné uvážit, zda taková podmínka neodradí velký počet případných zájemců o program.

Výše zmíněný „nesoulad“ obsažený ve standardu je pouze zdánlivý, vyplývá z charakteru standardů, z toho, že jsou koncipovány pro potřeby uznávání, že charakterizují kompetence, které tvoří pracovní činnosti nositele dané kvalifikace. Masér masíruje, provádí určitý typ masáže, zákazník si jej neplatí proto, aby např. prováděl anatomický výklad. Aby však masér mohl potřebné masáže skutečně kvalifikovaně vykonávat, musí ovládat základy anatomie.

POVINNOSTÍ KAŽDÉHO AUTORA REKVALIFIKAČNÍHO PROGRAMU PŘIPRAVOVANÉHO NA ZÁKLADĚ STANDARDŮ NSK JE:

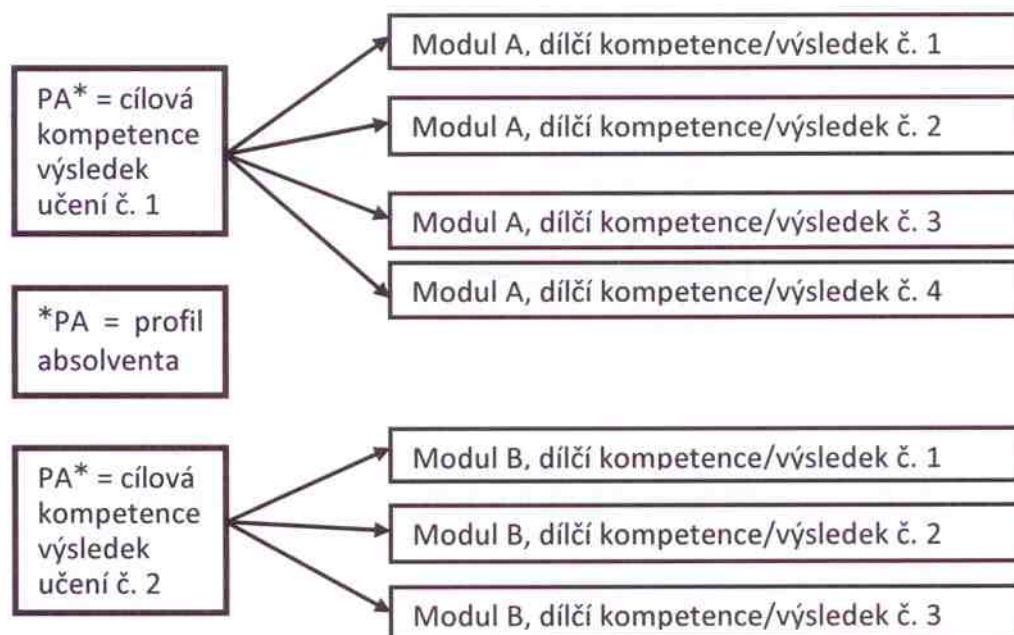
- 1) IDENTIFIKOVAT VŠECHNY ZNALOSTI A DOVEDNOSTI POTŘEBNÉ PRO VYTVOŘENÍ VŠECH KOMPETENCÍ UVEDENÝCH VE KVALIFIKAČNÍM STANDARDU PŘÍSKUŠNÉ KVALIFIKACE;
- 2) PŘI IDENTIFIKACI VYUŽÍT HODNOTICÍCH KRITÉRIÍ OBSAŽENÝCH V HODNOTICÍM STANDARDU;
- 3) KONCIPOVAT PROGRAM TAK, ABY OBSAHOVAL DOSTATEK PŘÍLEŽITOSTÍ, V RÁMCI KTERÝCH SI ÚČASTNÍK VZDĚLÁVÁNÍ DANÉ ZNALOSTI A DOVEDNOSTI BEZPEČNĚ OSVOJÍ.

4.2 Vzájemné vztahy kompetencí

Kompetence lze také klasifikovat z hlediska jejich vzájemných vztahů, zejména nadřazenosti a podřazenosti. Kompetence, které mají vzhledem k určité profesi komplexní charakter, budeme nadále nazývat cílové. Každou z **cílových kompetencí** lze rozčlenit na kompetence nižší úrovně obecnosti, tedy **dílčí kompetence**. Důležitý je vztah konzistence mezi cílovými a dílčími kompetencemi – každá dílčí kompetence musí směřovat k naplňování některé z kompetencí cílových, a naopak – každá cílová kompetence musí být rozložitelná do několika dílčích kompetencí. Dílčí kompetence, které nesměřují k naplňování některé z cílových kompetencí, jsou nadbytečné, nefunkční. Cílové kompetence, které nelze rozložit na dílčí kompetence, pravděpodobně nejsou dobře formulovanými cílovými kompetencemi.

**DÍLČÍ KOMPETENCE, KTERÉ NESMĚŘUJÍ K NAPLŇOVÁNÍ NĚKTERÉ Z CÍLOVÝCH KOMPETENCÍ, JSOU NADBYTEČNÉ, NEFUNKČNÍ.
CÍLOVÉ KOMPETENCE, KTERÉ NELZE ROZLOŽIT NA DÍLČÍ KOMPETENCE, NEJSOU PRAVDĚPODOBNĚ VHODNĚ FORMULOVÁNY.**

Vztahy mezi cílovými a dílčími kompetencemi lze znázornit např. takto

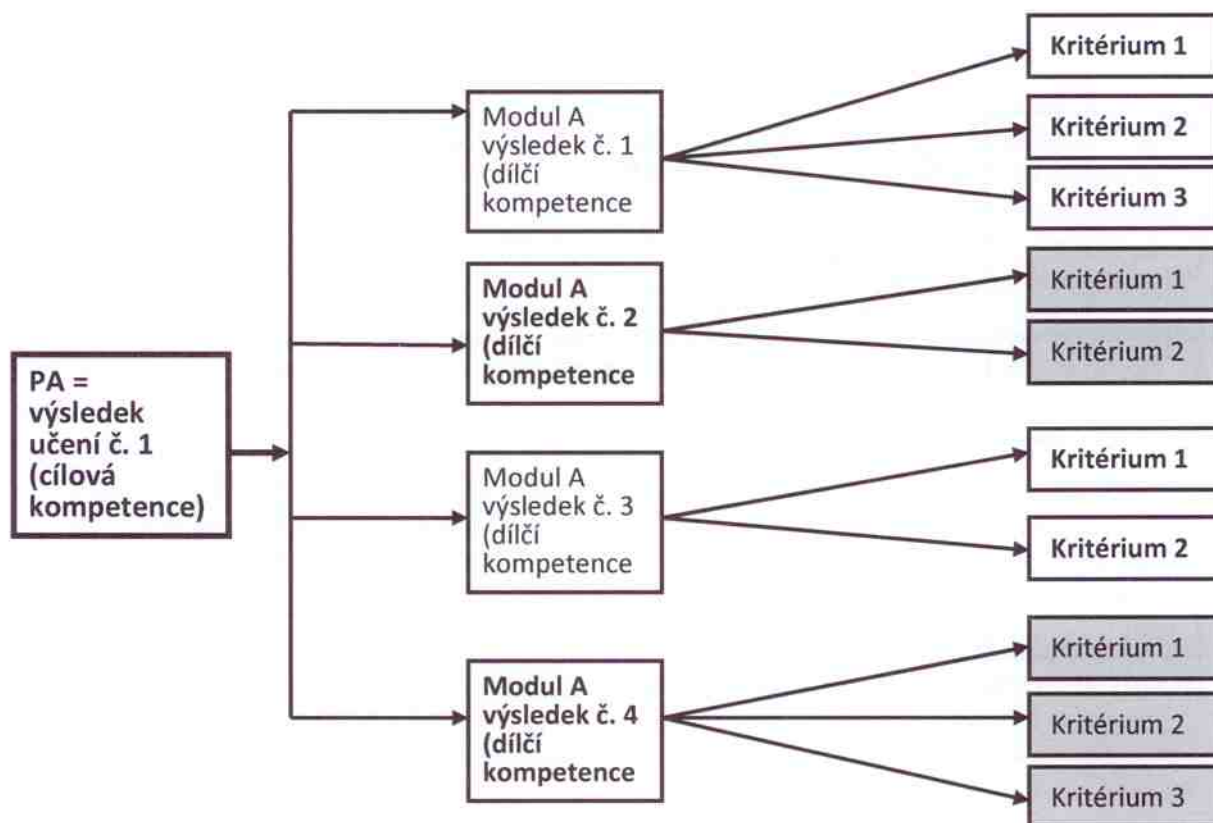
4.3 Vlastnosti kompetencí

Mezi základní vlastnosti kompetencí patří **konzistentnost**, **konkrétnost** a **kontrolovatelnost**.

- **Konzistentnost** byla popsána v části 4.2; kompetence jsou v programu konzistentní, pokud všechny dílčí kompetence směřují k naplňování některé kompetence cílové a pokud je každá cílová kompetence konkretizována do kompetencí dílčích;
- **Konkrétnost** úzce souvisí s **kontrolovatelností**:
Konkrétnost je předpokladem **kontrolovatelnosti** - **nekonkrétní kompetenci nelze dobře ověřit**. Obecně platí, že kompetence je dostatečně **konkrétní**, pokud lze zformulovat jednoznačná a prokazatelná kritéria pro její hodnocení.

Na následujícím obrázku je schematicky znázorněn vztah mezi cílovou kompetencí, dílčími kompetencemi a kritérii pro jejich ověřování. Kritéria ověřování zde vyjadřují **kontrolovatelnost** kompetence. U **kontrolovatelnosti** cílových kompetencí, zvažujeme vždy **kontrolovatelnost** dílčích kompetencí.

POKUD JSOU KONTROLOVATELNÉ VŠECHNY DÍLČÍ KOMPETENCE VZTAHUJÍCÍ SE K URČITÉ KOMPETENCI CÍLOVÉ, JE KONTROLOVATELNÁ I TATO CÍLOVÁ KOMPETENCE.

5. Proces uznávání a vazba na přípravu a realizaci vzdělávacích programů

Procesy uznávání výsledků předchozího učení již existují v řadě zemí na světě (Evropa, USA, Kanada, Nový Zéland, Austrálie, některé země Asie a Afriky) a rozvíjejí se již několik desetiletí. V Evropě patří mezi nejznámější a nejstarší přístupy vyvíjené ve Francii (*Bilan de compétences; Validation des Acquis de l'Expérience - VAE*), intenzivně jsou procesy uznávání rozvíjeny i ve Velké Británii (*Accreditation of Prior Learning APL; Accreditation of Prior Experiential Learning - APEL*).

V procesu uznávání jsou ověřovány a hodnoceny z velké části výsledky nezáměrného, zkušenostního (*informálního*) učení se – například v důsledku pracovní zkušenosti, tzv. *work based learning*; formální vzdělávání se naopak soustředí především na ověřování a hodnocení výsledků záměrného učení se.

Základní idea uznávání výsledků předchozího učení je velmi jednoduchá – vytvořit takové podmínky, které umožní ohodnotit a uznat, tedy formálně certifikovat, dosud neuznané výsledky učení se, a to bez ohledu na místo a čas i způsob a prostředí jejich získání (*osvojení*).

Růst zájmu o hodnocení a oficiální uznání výsledků neformálního učení má řadu příčin. Kromě jiného se očekává, že uznání výsledků předchozího učení může:

